

Zoologia

Una parella de bonobos. GETTY IMAGES

Observar els bonobos per entendre les societats humanes

La complexa capacitat de cooperació d'aquests simis aporta claus sobre l'origen de l'organització social humana

David Bueno

Un dels aspectes crucials de totes les societats humanes és la capacitat que tenim de cooperar amb persones del nostre mateix grup i, sovint, també amb individus d'altres grups. Sense aquesta habilitat extraordinària, que amb freqüència ens porta a donar alguna cosa sense esperar res immediatament a canvi, la societat es disgregaria i les lluites entre individus i entre grups encara serien més freqüents. Aquests aspectes, que des de fa moltes dècades s'han estudiat des de diverses disciplines acadèmiques, com la sociologia, la psicologia, l'antropologia i també la biologia, s'han hagut d'anar forjant a través de l'evolució.

L'evolució de la cultura

Analitzar l'evolució d'aspectes culturals com la capacitat de cooperació és especialment complex. Una de les estratègies que es fa servir és examinar les restes fòssils i les eines utilitzades pels nostres avantpassats, tant de la nostra espècie, l'*Homo sapiens*, com de les que ens van precedir, com l'*Homo erectus* i l'*Homo habilis*, entre altres, i comparar dades genòmiques sobre les relacions de parentiu i la mobilitat dels individus per treure conclusions de com es podien haver organitzat els seus

grups socials i de quina manera interactuaven entre ells.

Una altra de les estratègies, complementària a les anteriors, és estudiar com són les relacions socials i de cooperació en els nostres parents vius més pròxims des del punt de vista evolutiu, que són els ximpanzés (*Pan troglodites*) i els bonobos (*Pan paniscus*). L'últim ancestre comú d'aquestes tres espècies va viure fa uns sis o set milions d'anys. No era igual a cap de les tres espècies, però segurament tenia algunes característiques comunes a totes tres.

Això és el que han fet els primatòlegs i antropòlegs Liran Samuni i Martin Surbeck del Centre de Primatologia de Göttingen, a Alemanya, i del Departament de Biologia Evolutiva Humana de la Universitat de Harvard, als EUA. Segons han publicat a la revista *Science*, la cooperació que estableixen els bonobos amb altres individus del seu grup i amb altres grups té molts més paral·lèlismes amb les relacions humanes que les dels ximpanzés, però en altres aspectes, com per exemple en la protecció agressiva del territori, el nostre comportament es pot assemblar en algunes ocasions al dels ximpanzés.

Cooperació i preferències

Samuni i Surbeck es van fixar en dos grups de bonobos que viuen a la reserva de Kokolopori, a la República Democrà-

tica del Congo. Aquests dos grups fan vides separades, però les trobades són freqüents. De fet, segons aquest estudi, de mitjana passen el 20% del temps interactuant entre ells. Les relacions de cooperació entre bonobos dins de cadascun d'aquests grups és molt freqüent: s'amanyaguen i es desparasiten els uns als altres i també comparteixen menjar quan en troben.

S'ha vist que, tanmateix, tenen preferències a l'hora de cooperar. Cada individu mostra més tendència a cooperar amb alguns dels seus congènere que amb d'altres. Analitzant el flux de les relacions socials que estableixen, Samuni i Surbeck han observat que els individus que cooperen més sovint amb d'altres sense obtenir cap retorn immediat a canvi també són els que reben més mostres de cooperació posteriorment, d'aquests o d'altres individus del seu grup, la qual cosa posa les bases del que s'anomena altruisme recíproc.

Un dels aspectes més interessants d'aquesta recerca és que, quan es troben els dos grups de bonobos, cooperen entre ells pràcticament de la mateixa manera que ho farien amb els col·legues del seu mateix grup: s'amanyaguen, es desparasiten i comparteixen el menjar. El flux de relacions socials també és idèntic: els individus que cooperen més sovint sense obtenir cap retorn immedi-

at són els que acaben rebent més mostres de cooperació.

La clau de l'altruisme recíproc

Segons Samuni i Surbeck, aquest comportament podria ser la base evolutiva sobre la qual se sustenta la cooperació humana, increïblement més complexa, no només amb persones del nostre entorn, sinó també amb individus d'altres grups, sovint completament desconeguts. Sense aquest altruisme recíproc, que ofereix sense esperar res a canvi, però que genera mostres similars cap a un mateix, les complexes societats etnolingüístiques, que és com les anomenen aquests investigadors, formades per centenars de milers o per milions de persones no es podrien mantenir. Tampoc es mantindrien les relacions de cooperació pacífica entre els membres de diferents grups etnolingüístics.

Tanmateix, en el cas de l'espècie humana, els conflictes entre grups, que sovint es manifesten de manera agressiva i que amb freqüència tenen com a origen el control sobre el territori, tant físic com, dit de manera metafòrica, cultural, troben un paral·lèlisme en el comportament dels ximpanzés. Se sap d'altres estudis que els ximpanzés vetllen pel territori que consideren seu, en fan una certa vigilància i s'enfronten agressivament als ximpanzés d'altres grups quan hi entren o s'hi acosten massa.

En tot cas, com diuen els autors de l'estudi, no és que els nostres comportaments socials siguin una barreja dels que mostren aquestes espècies amb les quals estem estretament emparentats, sinó que d'alguna manera els avantpassats comuns ja els devien tenir a les tres espècies i cadascuna, a través de processos de selecció natural, els ha anat adaptant a l'hàbitat on viu.

Dabid Bueno és fundador de la Càtedra de Neuroeducació UB-EDU1st